

О. О. Пащенко, доктор юридичних наук, доцент,
завідувач відділу дослідження проблем кримінального права Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса НАПрН України
ORCID: 0000-0001-9640-0137

БЕЗПОСЕРЕДНІ ОБ'ЄКТИ ЗЛОЧИНУ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО СТ. 114¹ КК УКРАЇНИ*

Постановка проблеми. В умовах різкого підвищення кількості злочинів проти основ національної безпеки України держава стикнулася з новим видом злочинної діяльності, яка, на жаль, довгий час дозволяла істотно знижувати ефективність застосування Збройних Сил України та інших військових формувань¹, належне функціонування яких є найважливішою складовою здійснення успішної відсічі та стримування збройної агресії російської федерації². У зв'язку із подіями на сході України, що розпочалися навесні 2014 р., КК України було доповнено ст. 114¹, яка встановила кримінальну відповідальність за перешкодження законній діяльності Збройних Сил України та інших військових формувань. Після цього у вітчизняній науковій літературі з'явилися численні публікації, присвячені юридичному аналізу складу відповідного кримінального правопорушення. Зокрема, це роботи таких фахівців у галузі боротьби зі злочинністю, як С. Г. Волкотруб, І. Б. Газдайка-Василишин, О. М. Грудзур, Л. В. Дорош, О. О. Книженко, В. Г. Кундеус, В. Д. Людвік, О. З. Мармура, А. С. Нерсисян, С. О. Нікішкіна, Д. О. Олейніков, Є. В. Пилипенко, М. А. Рубашенко, В. В. Сичевський, С. С. Стецюк, В. Я. Тацій,

В. В. Федосєєв, Є. І. Харитонов, Р. Л. Чорний, О. А. Чуваков, В. І. Шакур, П. В. Ясиновський та ін. Водночас питання безпосередніх об'єктів аналізованого злочину в наукових працях наведених та інших дослідників якщо й вирішується, то неоднаково, що, у свою чергу, зумовлює необхідність проведення окремого дослідження з цієї тематики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Одними із перших визначили *основний безпосередній об'єкт* досліджуваного злочину автори навчально-методичного посібника з кримінального права України за редакцією В. О. Тулякова (на жаль, авторів конкретних глав там не зазначено). На їх думку, ним є суспільні відносини, що забезпечують охорону зовнішньої безпеки України³. *Вважаємо таке визначення занадто загальним, оскільки на момент його появи на цей об'єкт також посягали суспільно небезпечні діяння, передбачені ст. 111 КК (державна зрада) і ст. 114 КК (шпигунство), а на теперішній час – ще й колабораційна діяльність (ст. 111¹ КК) та пособництво державі-агресору (ст. 111² КК). Через це є підстави стверджувати, що за такого підходу зовнішня безпека України є видовим, а не безпосереднім об'єктом, як злочину, передбаченого ст. 114¹ КК, так й інших зазначених злочинів. При нагоді зауважимо, що діяння, відповідальність за які передбачено статтями 109, 110, 110², 112, 113 КК, об'єднує те, що вони посягають на внутрішню безпеку України, а тому можна підсумувати, що відповідні суспільні відносини є видовим об'єктом цієї групи злочинів.*

* *Примітка.* Стаття виконана в межах фундаментальної теми «Теоретичні та правозастосовні проблеми кримінально-правового забезпечення основ національної безпеки та оборони України» (державний реєстраційний номер: 0124U005179; термін виконання: I кв. 2025 р. – IV кв. 2027 р.)

¹ Олейніков ДО 'Кримінально-правова характеристика злочину, передбаченого ст. 114–1 КК України' (2014) 27 Науковий вісник Ужгородського національного університету Т. 3. 54

² Стецюк СС 'Перешкодження законній діяльності Збройних Сил України та інших військових формувань VS співучасть в ухиленні від призову на військову службу під час мобілізації: проблеми кваліфікації в судовій практиці' (2024) 5 Аналітично-порівняльне правознавство 758

³ Тулякова ВО (ред) Кримінальне право України: навчально-методичний посібник (Юридична література, 2014) 172

Метою статті є з'ясування того, які суспільні відносини утворюють основний безпосередній об'єкт злочину, передбаченого ст. 114¹ КК, та його додатковий об'єкт (за наявності).

Виклад основного матеріалу. Р. Л. Чорний вважає, що основним безпосереднім об'єктом є суспільні відносини щодо забезпечення незалежності, територіальної цілісності України та її обороноздатності¹. З точки зору О. А. Чувакова, таким об'єктом є суспільні відносини у сфері захисту конституційного ладу й обороноздатності держави². На переконання Д. О. Олейнікова, у тому випадку, коли Збройні Сили України (далі – ЗСУ) та інші військові формування внаслідок певних цілеспрямованих дій не здатні в повній мірі виконувати свої функції, під загрозу спричинення шкоди ставиться зовнішня та внутрішня безпека України, її обороноздатність, цілісність і недоторканність³. О. М. Грудзур і В. М. Шакур вважають, що відповідним об'єктом є суспільні відносини у сфері охорони національної та державної безпеки, обороноздатності, державного суверенітету, територіальної цілісності і недоторканності⁴. Схожою є й позиція Л. В. Дорош і В. В. Федосєєва, які, визначаючи безпосередній об'єкт розглядуваного злочину, наводять такі сфери суспільних відносин, зазначених у ст. 17 Основного Закону України, як: оборона України, її суверенітет, територіальна цілісність і недоторканність⁵.

Аналізуючи наведені точки зору, вважаємо за потрібне зауважити, що викладення основного безпосереднього об'єкта в такій редакції зумовлює постановку запитання: чи може внаслідок

учинення досліджуваного злочину бути заподіяна шкода або створена загроза заподіяння шкоди суверенітету, конституційному ладу, державній, зовнішній та внутрішній безпеці України, її незалежності чи територіальній цілісності *без спричинення шкоди обороні України (її обороноздатності)*? На нашу думку, ні. Більше того, підтримання обороноздатності на належному рівні є запорукою захисту суверенітету, конституційного ладу, державної, зовнішньої та внутрішньої безпеки України, її незалежності, територіальної цілісності і недоторканності та інших складових основ національної безпеки України. Тому значення наведених об'єктів для ст. 114¹ КК є принципово різним, а, отже, їх неможна розташовувати «лінійно», як це роблять прихильники аналізованої точки зору. Запропонована трактовка основного безпосереднього об'єкта зумовлює висновок, що це є злочином із похідними наслідками, які до того ж не зазначені у відповідній диспозиції та однозначно не впливають із її змісту. Крім того, на відміну від незалежності і територіальної цілісності, а також недоторканності, заподіяння шкоди яким можна встановити та обчислити (незалежність є або її немає, конституційний лад і територіальна цілісність були збережені або ні, недоторканність території України була порушена чи ні), державна, зовнішня та внутрішня безпека, суверенітет і обороноздатність такими характеристиками не володіють, а тому наявність заподіяння шкоди цим об'єктам доводити в будь-якому кримінальному провадженні було б вельми проблематичним. З нашої точки зору, саме цими міркуваннями керувався законодавець, конструюючи склад відповідного кримінального правопорушення як формальний. Тому для встановлення моменту закінчення досліджуваного злочину настання цих наслідків закон не вимагає. Водночас вони є елементом кримінально-правової характеристики діяння, передбаченого ст. 114¹ КК, оскільки їх наявність (насамперед похідних, додаткових наслідків) впливає на ступінь суспільної небезпечності конкретного вчиненого діяння, а, значить, має враховуватися під час призначення покарання особам, які його вчинили.

Повертаючись до розгляду аналізованого злочину як такого, що характеризується наявністю похідних наслідків, зазначаємо, що в цьому випадку суспільно небезпечне діяння (перешкоджання законній діяльності ЗСУ та інших військових формувань) тягне за собою спричинення шкоди

¹ Чорний РЛ 'Деякі аспекти удосконалення закону України про кримінальну відповідальність за перешкоджання законній діяльності Збройних Сил України та інших військових формувань'. *Право і держава сучасної України: проблеми розвитку та взаємодії: матеріали міжнародної науково-практичної конференції* (Запоріжжя, 18–19 квітня 2014 р.) 258

² Чуваков ОА Злочини проти основ національної безпеки України: проблеми кримінально-правової теорії та практики: монографія. (Фенікс, 2017) 179

³ Олейніков ДО 'Кримінально-правова характеристика злочину, передбаченого ст. 114–1 КК України' (2014) 27 Науковий вісник Ужгородського національного університету Т. 3. 55

⁴ Грудзур ОМ, Шакур ВІ 'Злочини проти основ національної безпеки України' Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України О. М. Джужі, А. В. Савченка, В. В. Черня (ред) (Юрінком Інтер, 2016) 285

⁵ Дорош ЛВ, Федосєєв ВВ 'Перешкоджання законній діяльності збройних сил України та інших військових формувань: питання правозастосування'. Актуальні проблеми правоохоронної діяльності: збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції (Северодонецьк, 23 грудня 2016 р.) 109

обороздатності (основному об'єкту), від зниження рівня якої настає або може настати шкода таким об'єктам (які є, відповідно, додатковими), як державна, зовнішня та внутрішня безпека, конституційний лад, суверенітет, незалежність України, її територіальна цілісність і недоторканність. Таким чином, шкода обороноздатності є проміжним наслідком діяння, передбаченого ч. 1 ст. 114¹ КК, а шкода державній, зовнішній та внутрішній безпеці, конституційному ладу, суверенітету, незалежності, територіальній цілісності і недоторканності – похідними. Тобто саме діяння (перешкодження законній діяльності суб'єктів, наведених у диспозиції зазначеної статті КК) не загрожує безпосереднім заподіянням шкоди додатковим об'єктам, а створює загрозу її спричинення шляхом зниження рівня обороноздатності, тобто зміни на гірше основного об'єкта, призначенням, покликанням якого є усунення можливих небезпек для інших складових основ національної безпеки, в тому числі державної, зовнішньої та внутрішньої безпеки, конституційного ладу, суверенітету України, її незалежності та територіальної цілісності і недоторканності, на яких наголошують прихильники розглядуваної точки зору.

Слід відзначити, що Д. О. Олейніков у пізнішій науковій публікації, написаній у співавторстві з В. В. Сичевським і Є. І. Харитоновим, визначає основний безпосередній об'єкт досліджуваного злочину в інший спосіб – суспільні відносини, що виникають у зв'язку зі здійсненням ЗСУ та іншими військовими формуваннями своєї законної діяльності в особливий період¹, не наводячи при цьому складових основ національної безпеки України, яким створюється загроза спричинення шкоди, як це було здійснено ним в попередній публікації. Фактично такою самою є позиція С. Г. Волкотруб та О. О. Книженко, які зазначають, що об'єктом розглядуваного злочину є суспільні відносини у сфері забезпечення (охорони) законної діяльності ЗСУ та інших військових формувань². Такий

підхід виглядає не зовсім послідовним, оскільки, розглядаючи родовий об'єкт відповідних злочинів, О. О. Книженко зауважила, що основний безпосередній об'єкт кожного окремого злочину – це національна безпека в конкретній сфері, залежно від спрямованості певного діяння³. Водночас, визнаючи такий об'єкт щодо злочину, передбаченого ст. 114¹ КК, правниця на відповідну сферу національної безпеки не вказала. Можливо, на її думку, такою сферою і є законна діяльність ЗСУ та інших військових формувань, на чому наголошується у наведеному визначенні. Однак тоді не зрозуміло, в якому співвідношенні безпосередній об'єкт знаходиться із родовим? Чи може бути такий безпосередній об'єкт частиною родового? В будь-якому разі позиція дослідниці потребує додаткового пояснення.

Подібним із наведеними вище науковцями чином визначають безпосередній об'єкт аналізованого злочину В. Д. Людвік і С. С. Стецюк, які вважають, що ним є нормальна діяльність ЗСУ та інших військових формувань у частині забезпечення ними національної безпеки України⁴, а також В. Я. Тацій, з точки зору якого йдеться про обороноздатність України в частині належного здійснення військовими формуваннями України охорони основ національної безпеки України в особливий період. При цьому обороноздатність правник визначив як здатність держави до захисту в разі збройної агресії або збройного конфлікту⁵. Перевагою останнього визначення є вказівка у ньому саме на *основи* національної безпеки, а не просто на національну безпеку, як у визначеннях, що було наведено перед цим, оскільки в розділі I Особливої частини КК йдеться про охорону лише тих суспільних відносин, що забезпечують саме існування народу України та створеної ним

³ Книженко ОО 'Кваліфікація діянь, що містять ознаки злочинів проти основ національної безпеки України' Проблеми кримінально-правової кваліфікації: навчальний посібник. Розд. 4. (Національної академії прокуратури України, 2017) 61

⁴ Людвік ВД 'Кримінально-правова характеристика перешкодження законній діяльності Збройних Сил України та інших військових формувань' (2015) 2 Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ 235; Стецюк СС 'Перешкодження законній діяльності Збройних Сил України та інших військових формувань VS співучасть в ухиленні від призову на військову службу під час мобілізації: проблеми кваліфікації в судовій практиці' (2024) 5 Аналітично-порівняльне правознавство 762

⁵ Тацій ВЯ 'Злочини проти основ національної безпеки України' Кримінальне право України. Особлива частина: підручник В. Я. Тація, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна (ред) (Право, 2020) 40

¹ Сичевський В. В., Харитонов Є. І., Олейніков Д. О. *Науково-практичний коментар до розділу I Особливої частини Кримінального кодексу України (Злочини проти основ національної безпеки України)* (Право, 2016) 186

² Волкотруб СГ 'Злочини проти основ національної безпеки України' Кримінальне право України. Особлива частина : навчальний посібник (Хмельницького університету управління та права, 2016) 35; Книженко ОО 'Кваліфікація діянь, що містять ознаки злочинів проти основ національної безпеки України' Проблеми кримінально-правової кваліфікації: навчальний посібник. Розд. 4. (Національної академії прокуратури України, 2017) 89

держави¹. Не посиляється на *основи* у своєму визначенні об'єкта злочину, передбаченого ст. 114¹ КК, й В. Г. Кундеус, який вказує, що ним є законна діяльність ЗСУ та інших військових формувань. При цьому правник вважає, що цей об'єкт є додатковим², тоді як основним (хоча цей термін він і не використовує), з його точки зору, є національна безпека України³. Звісно, основний безпосередній об'єкт, хоча і має перебувати в площині родового, але збігатися з ним не може, а тому відзначений підхід не можна визнати послідовним. Через це не можемо погодитися із необхідністю включення до основного безпосереднього об'єкта сфери охорони національної безпеки, як це було зроблено у наведеному вище визначенні О. М. Грудзуром та В. М. Шакуном. Водночас вважаємо за доцільне підтримати їх точку зору щодо того, що суспільні відносини, які виникають у зв'язку із законною діяльністю ЗСУ та інших військових формувань, є *додатковим обов'язковим* (у названих науковців – додатковим необхідним) *об'єктом* розглядуваного злочину. Ці відносини, як правильно наголошують дослідники, полягають у забезпеченні не безпосередньо національної безпеки, а належного функціонування згаданих формувань, які, у свою чергу, забезпечують національну безпеку України⁴.

Низка науковців визначає об'єкт досліджуваного злочину за допомогою використання категорії «воєнна безпека».

Так, П. В. Ясиновський вважає, що ним є суспільні відносини, що забезпечують основи національної безпеки України в частині воєнної безпеки в особливий період, яка становить собою стан захищеності суспільства від воєнних загроз, від внутрішнього збройного посягання незаконних військових формувань, терористичних об'єднань на суверенітет і територіальну цілісність держави, на основи конституційного устрою⁵. Такий під-

хід можна пояснити тим, що видовим об'єктом розглядуваного злочину, так само як і суспільно небезпечних діянь, відповідальність за які передбачено статтями 109, 110, 110² КК, правознавець визнає суспільні відносини, що забезпечують основи суверенітету Українського народу⁶, тобто призначенням воєнної безпеки в цьому разі є насамперед захист суверенітету. Водночас інші перелічені у запропонованому визначенні складові, а саме територіальна цілісність держави, а також основи конституційного устрою, не можуть бути частиною основного безпосереднього об'єкта досліджуваного злочину, оскільки охороняються іншими статтями Розділу I Особливої частини КК, які, до того ж, сам дослідник і наводить (статті 109, 110, 110²). Інакше кажучи, вони виступають як основні безпосередні об'єкти інших суспільно небезпечних діянь. Незважаючи на те, що ці діяння належать не лише до одного і того самого роду, а також до одного виду, співпадіння є можливими на рівні родового та видового об'єктів, але аж ніяк не на рівні основного безпосереднього, який є частиною видового. Більше того, обсяг видового об'єкта має складатися із сукупності основних безпосередніх об'єктів, утворюватися ними. Водночас складовими частинами воєнної безпеки як безпосереднього об'єкта злочину, передбаченого ст. 114¹ КК, не можуть бути суспільні відносини, що забезпечують основи конституційного устрою, а також територіальну цілісність держави. Вони, як було показано, виступають як безпосередні об'єкти інших злочинів відповідного виду (тих, що мають такий самий видовий об'єкт). Тому посягання на територіальну цілісність держави мають кваліфікуватися за ст. 110 КК, посягання на основи конституційного устрою – за ст. 109 КК, фінансування обох відзначених видів суспільно небезпечних дій – за ст. 110² КК. Крім того, наявність наведених у визначенні незаконних військових формувань і терористичних об'єднань не є обов'язковими ознаками розглядуваного складу злочину, а тому посягання з боку таких утворень мають кваліфікуватися за статтями 258³, 260 КК. Серед суб'єктів злочину, передбаченого ст. 114¹ КК, передусім слід звернути увагу на приватних осіб, які перекривають дороги, інші шляхи спо-

ших військових формувань' (автореф. дис канд юрид наук. Науково-дослідний інститут вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса Національної академії правових наук України, 2018) 9, 10

⁶ --9

¹ --29

² Кундеус ВГ 'Правові підстави кримінальної відповідальності за перешкоджання законній діяльності Збройних Сил України та інших військових формувань'. *Пріоритети національного реформування держави і права: теорія та практика* : збірник матеріалів Міжнародної юридичної науково-практичної Інтернет-конференції : тези наукових доповідей (Київ, 8 жовтня 2014 р.) 179

³ --177

⁴ Грудзур ОМ, Шакун ВІ 'Злочини проти основ національної безпеки України' Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України (Юрінком Інтер, 2016) 285

⁵ Ясиновський ПВ 'Кримінальна відповідальність за перешкоджання законній діяльності збройних сил України та ін-

лучення, виїзди з військових частин, перешкоджаючи тим самим руху військової техніки, як це було навесні 2014 р. на сході України. У зв'язку із необхідністю протидії таким проявам і було прийнято ст. 114¹ КК. Коли ж така діяльність відзначених у визначенні правника формувань загрожувє конституційному ладу та (або) територіальній цілісності і недоторканності, відповідальність має наставати за сукупністю кримінальних правопорушень, передбачених статтями 109 (110) та 258³ (260) КК. З огляду на викладене, позиція П. В. Ясиновського видається не зовсім послідовною. Для усунення наявних у ній суперечностей правникові варто було б надати визначення воєнної безпеки в якийсь інакший спосіб або не відносити аналізований злочин до групи тих, що посягають на основи суверенітету Українського народу.

Автори навчального посібника «Кваліфікація окремих кримінальних правопорушень проти воєнної безпеки України», підготовленого на базі Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, розглядають воєнну безпеку як частину національної безпеки України¹ і визначають її як стан захищеності національних інтересів від реальних і потенційних загроз, що мають воєнний характер². З нашої точки зору, в цьому визначенні відзеркалено лише розуміння категорії «безпека» як стану захищеності. Вказівка на характер загроз відрізняє цей вид безпеки від безпек інших видів, проте не розкриває сутність воєнної безпеки. Крім того, слід зазначити, що в цьому посібнику питанням застосування ст. 114¹ КК окрема увага не приділяється, а тому про підхід його авторів до вирішення проблеми основного безпосереднього об'єкта цього злочину судити, на жаль, неможливо.

Вважаємо, що під час визначення основного безпосереднього об'єкта злочину варто звернутися до назви статті, яка передбачає відповідальність за його вчинення, а також до тексту її диспозиції. У ст. 114¹ КК йдеться, зокрема, про ЗСУ та інші військові формування. Вони, як зазначають фахівці, складають систему обороноздатності держави, провідне місце серед основних функцій якої належить саме оборонній функції³. Водночас в останніх

публікаціях зазначається, що категорії «національна безпека» та «оборона» є взаємопов'язаними і взаємозалежними⁴, правовідносини у цих сферах об'єктивно зближуються, утворюючи єдиний конгломерат⁵. Але виконуючи оборонну функцію, держава забезпечує національну безпеку лише частково⁶. Тобто забезпечення останньої не зводиться суто до досягнення обороноздатності на належному рівні. Тому поняття «обороноздатність» є складовою частиною поняття «основи національної безпеки».

Викладене, з нашої точки зору, слугує аргументами на користь того, що основним безпосереднім об'єктом аналізованого злочину є суспільні відносини в сфері забезпечення обороноздатності України (а не воєнної безпеки чи чогось іншого) як частини основ її національної безпеки. Окрім цього, слід наголосити, що обороноздатність як складова основ національної безпеки України наводиться як у доктринальних джерелах⁷, так і в тексті КК, стаття 111 якого (державна зрада) зазначає, що відповідне діяння вчинюється на шкоду суверенітету, територіальній цілісності та недоторканності, *обороноздатності*, державній, економічній чи інформаційній безпеці України. Таким чином, в останньому випадку аргументом

(Юрайт, 2024) 11, 35

⁴ Кузьменко ОВ, Гаряєва ГМ 'Удосконалення оборонного законодавства та законодавства про цивільний захист в аспекті забезпечення національної безпеки України' (2023) 1 Юридичний електронний науковий журнал 62

⁵ Загуменна ЮО, Сокурєнко ВВ 'Національна безпека України в умовах воєнного стану: теоретико-правовий аналіз' (2024) 2 Вісник Національної академії правових наук України 128

⁶ Кузьменко ОВ, Гаряєва ГМ 'Удосконалення оборонного законодавства та законодавства про цивільний захист в аспекті забезпечення національної безпеки України' (2023) 1 Юридичний електронний науковий журнал 62

⁷ Гвоздецький ВД, Матвійчук ВК, Хар ІО та ін. *Кримінальне право України. Особлива частина – розділи I, II: Практикум: навчальний посібник*. (КНТ, 2008) 62; Олейніков ДО 'Кримінально-правова характеристика злочину, передбаченого ст. 114–1 КК України' (2014) 27 Науковий вісник Ужгородського національного університету Т. 3. 55; Горбачевський ВЯ, Вартилицька ІА, Микитчик ОВ та ін. *Кримінальне право України. Особлива частина: альбом схем* (Алерта, 2015) 12; Книженко ОО 'Кваліфікація діянь, що містять ознаки злочинів проти основ національної безпеки України'. *Проблеми кримінально-правової кваліфікації: навчальний посібник. Розд. 4.* (Національної академії прокуратури України, 2017) 60; Тацій ВЯ 'Злочини проти основ національної безпеки України' *Кримінальне право України. Особлива частина: підручник* (Право, 2020) 29; Сергієвський СК 'Кримінальна відповідальність за державну зраду' (автореф. дис канд юрид наук Науково-дослідний інститут вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса Національної академії правових наук України, 2021) 9

¹ Фоменко АС, Юнін ОС, Березняк ВС та ін. *Кваліфікація окремих кримінальних правопорушень проти воєнної безпеки України: навчальний посібник*. (Алерта, 2023) 19

² --22

³ Шаповал РВ, Богущкий ВВ, Григоренко ЄІ, Мех ЮВ *Оборона, військове управління та юридична відповідальність: загальнотеоретичний аспект: монографія*.

на користь запропонованого підходу до вирішення питання щодо основного безпосереднього об'єкта є використання прийому системного тлумачення законодавства про кримінальну відповідальність.

Висновки. Викладене дозволяє стверджувати, що:

– основним безпосереднім об'єктом злочину, передбаченого ст. 114¹ КК України, є суспільні відносини в сфері забезпечення обороноздатності України як частини основ її національної безпеки. Внаслідок спричинення шкоди цьому об'єкту запо-

діюється або створюється можливість заподіяння шкоди таким об'єктам, що виділяються в науковій літературі, як державна, зовнішня та внутрішня безпека, конституційний лад, суверенітет, незалежність України, її територіальна цілісність і недоторканність, а також іншим складовим основ національної безпеки України;

– додатковим обов'язковим об'єктом проаналізованого злочину є суспільні відносини, що забезпечують законну діяльність ЗСУ та інших військових формувань.

REFERENCES

Bibliography

Authored books

1. Chuvakov OA *Zlochyny proty osnov nacionalnoji bezpeky Ukrainy: problemy kryminaljno-pravovoji teoriji ta praktyky: monohrafiia* [Crimes against the foundations of national security of Ukraine: problems of criminal law theory and practice: monograph] (Feniks, 2017) 362 (in Ukrainian).
2. Fomenko AJe, Junin OS, Bereznjak VS ta in. *Kvalifikacija okremykh kryminalnykh pravoporushenj proty vojennoji bezpeky Ukrainy: navchalnyj posibnyk* [Qualification of certain criminal offenses against the military security of Ukraine: a training manual] (Alerta, 2023) 532 (in Ukrainian).
3. Ghorbachevskij VJa, Vartylecika IA, Mykytych OV ta in. *Kryminaljne pravo Ukrainy. Osoblyva chastyna: aljbm skhem* [Criminal law of Ukraine. Special part: album of schemes] (Alerta, 2015) 576 (in Ukrainian).
4. Ghvozdecykij VD, Matvijchuk VK, Khar IO ta in. *Kryminaljne pravo Ukrainy. Osoblyva chastyna – rozdil I, II: Praktykum: navchalnyj posibnyk* [Criminal Law of Ukraine. Special Part – Sections I, II: Practical Course: textbook] (KNT, 2008) 256 (in Ukrainian).
5. Shapoval RV, Boghucykij VV, Ghryghorenko JeI, Mekh JuV *Oborona, vijskove upravlinnja ta jurydychna vidpovidalnistj: zaghalnoteoretychnyj aspekt: monohrafija* [Defense, military management and legal responsibility: general theoretical aspect: monograph] (Jurajt, 2024) 380 (in Ukrainian).
6. Sychevskiy VV, Kharytonov YeI, Oleinikov DO *Naukovo-praktychnyi komentar do rozdil I Osoblyvoi chastyny Kryminalnogo kodeksu Ukrainy (Zlochyny proty osnov natsionalnoi bezpeky Ukrainy)* [Scientific and practical commentary on Chapter I of the Special Part of the Criminal Code of Ukraine (Crimes against the foundations of national security of Ukraine)] (Pravo, 2016) 232 (in Ukrainian).

Edited books

7. Tuljakov VO (red) *Kryminaljne pravo Ukrainy: navchaljno-metodychnyj posibnyk* [Criminal Law of Ukraine: a teaching and methodological manual] (Jurydychna literatura, 2014) 612 (in Ukrainian).

Part of the books

8. Volkotrub SGh 'Zlochyny proty osnov nacionalnoji bezpeky Ukrainy' *Kryminaljne pravo Ukrainy. Osoblyva chastyna : navchalnyj posibnyk* [Criminal law of Ukraine. Special part: a study guide] (Khmelnitskyi University of Management and Law, 2016) 24–37 (in Ukrainian).
9. Ghrudzur OM, Shakun VI 'Zlochyny proty osnov nacionalnoji bezpeky Ukrainy' *Naukovo-praktychnyj komentar do Kryminalnogho kodeksu Ukrainy* [Scientific and practical commentary on the Criminal Code of Ukraine] (Jurinkom Inter, 2016) 269–286 (in Ukrainian).
10. Knyzhenko OO 'Kvalifikacija dijanj, shho mistjatj oznaky zlochiniv proty osnov nacionalnoji bezpeky Ukrainy'. *Problemy kryminaljno-pravovoji kvalifikaciji: navchalnyj posibnyk* [Problems of criminal legal qualifications: a study guide] (Nacionalna akademija prokuratury Ukrainy, 2017) 60–92 (in Ukrainian).
11. Tacij VJa 'Zlochyny proty osnov nacionalnoji bezpeky Ukrainy' *Kryminaljne pravo Ukrainy. Osoblyva chastyna: pidruchnyk* [Criminal law of Ukraine. Special part: textbook] (Pravo, 2020). 29–42 (in Ukrainian).

Journal articles

12. Kuzjmenko OV, Gharjajeva GhM 'Udoskonalennja oboronnogho zakonodavstva ta zakonodavstva pro cyvilnyj zakhyst v aspekti zabezpechennja nacionalnoji bezpeky Ukrainy' [Improving defense legislation and civil protection legislation in terms of ensuring the national security of Ukraine] (2023) 1 *Jurydychnyj elektronnyj naukovyj zhurnal – Juridical scientific and electronic journal* 62–64 (in Ukrainian).

13. Ljudvik VD 'Kryminaljno-pravova kharakterystyka pereshkodzhannja zakonnij dijajlnosti Zbrojnykh Syl Ukrainy ta inshykh vijsjkovykh formuvanj' [Criminal-legal characteristics of obstructing the lawful activities of the Armed Forces of Ukraine and other military formations] (2015) 2 Naukovyi visnyk Dnipropetrovskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav – Scientific Bulletin of the Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs 234–238 (in Ukrainian).
14. Oljejniov DO 'Kryminaljno-pravova kharakterystyka zlochyну, peredbachenogho st. 114–1 KK Ukrainy' [Criminal-legal characteristics of the crime provided for in Article 114–1 of the Criminal Code of Ukraine] (2014) 27 Naukovyj visnyk Uzhgorodskogo nacionalnogho universytetu. Serija: Pravo – *Scientific Bulletin of Uzhhorod National University. Series: Law*. V. 3. 54–58 (in Ukrainian).
15. Stecjuk SS 'Pereshkodzhannja zakonnij dijajlnosti Zbrojnykh Syl Ukrainy ta inshykh vijsjkovykh formuvanj VS spivuchastj v ukhylenni vid pryzovu na vijsjkovu sluzhbu pid chas mobilizaciji: problemy kvalifikaciji v sudovij praktyci' [Obstruction of the lawful activities of the Armed Forces of Ukraine and other military formations VS complicity in evasion of military service during mobilization: problems of qualification in judicial practice] (2024) 5 Analitychno-porivnjalne pravoznavstvo – Analytical and Comparative Jurisprudence 757–764 (in Ukrainian).
16. Zaghumenna JuO, Sokurenko V. V. 'Nacionaljna bezpeka Ukrainy v umovakh voennogho stanu: teoretyko-pravovij analiz' [National security of Ukraine under martial law: theoretical and legal analysis] (2024) 2 Visnyk Nacionaljnoji akademiji pravovykh nauk Ukrainy – Journal of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine 114–138 (in Ukrainian).

Thesis abstract

17. Serghijevskij SK Kryminaljna vidpovidalnistj za derzhavnu zradu [Criminal liability for high treason] (avtoref. dys. kand. juryd. nauk. Naukovo-doslidnyj instytut vyvchennja problem zlochyynosti imeni akademika V. V. Stashysa Nacionaljnoji akademiji pravovykh nauk Ukrainy, 2021) 19 (in Ukrainian).
18. Jasynovskij PV Kryminaljna vidpovidalnistj za pereshkodzhannja zakonnij dijajlnosti zbrojnykh syl Ukrainy ta inshykh vijsjkovykh formuvanj [Criminal liability for obstructing the lawful activities of the Armed Forces of Ukraine and other military formations] (avtoref. dys. kand. juryd. nauk. Naukovo-doslidnyj instytut vyvchennja problem zlochyynosti imeni akademika V. V. Stashysa Nacionaljnoji akademiji pravovykh nauk Ukrainy, 2018) 21 (in Ukrainian).

Conference papers

19. Chornyj RL 'Dejaki aspekty udoskonalennja zakonu Ukrainy pro kryminalnu vidpovidalnistj za pereshkodzhannja zakonnij dijajlnosti Zbrojnykh Syl Ukrainy ta inshykh vijsjkovykh formuvanj' [Some aspects of improving the law of Ukraine on criminal liability for obstructing the lawful activities of the Armed Forces of Ukraine and other military formations] *Pravo i derzhava suchasnoji Ukrainy: problemy rozvytku ta vzajemodiji : materialy mizhnarodnoji naukovo-praktychnoji konferenciji* (Zaporizhzhja, 18–19 kvitnja 2014 r.) 257–260 (in Ukrainian).
20. Dorosh LV, Fjedosejev VV 'Pereshkodzhannja zakonnij dijajlnosti zbrojnykh syl Ukrainy ta inshykh vijsjkovykh formuvanj: pytannja pravozastosuvannja' [Obstruction of the lawful activities of the Armed Forces of Ukraine and other military formations: law enforcement issues] *Aktualni problemy pravookhoronnoji dijajlnosti : zbirnyk materialiv Vseukrajinskoji naukovo-praktychnoji Internet-konferenciji* (Sjeverodonecjk, 23 ghrudnja 2016 r.) 108–112 (in Ukrainian).
21. Kundeus VGh 'Pravovi pidstavy kryminaljnoji vidpovidalnosti za pereshkodzhannja zakonnij dijajlnosti Zbrojnykh Syl Ukrainy ta inshykh vijsjkovykh formuvanj' [Legal grounds for criminal liability for obstructing the lawful activities of the Armed Forces of Ukraine and other military formations] *Priorytety nacionalnogho reformuvannja derzhavy i prava: teorija ta praktyka : zbirnyk materialiv Mizhnarodnoji jurydychnoji naukovo-praktychnoji Internet-konferenciji : tezy naukovykh dopovidej* (Kyjiv, 8 zhovtnja 2014 r.) 177–181 (in Ukrainian).

Пащенко О. О.

Безпосередні об'єкти злочину, передбаченого ст. 114¹ КК України

У статті розглянуто проблеми безпосереднього об'єкта перешкодження законній діяльності Збройних Сил України та інших військових формувань (кримінального правопорушення, відповідальність за яке передбачена ст. 114¹ КК України).

Аналізується наукова концепція, згідно з якою основним безпосереднім об'єктом розглядуваного злочину є суспільні відносини, що забезпечують захист державної (зовнішньої і внутрішньої) безпеки, незалежності

України, її обороноздатності, територіальної цілісності і недоторканності, суверенітет і конституційний лад. Зазначається, що за такого підходу всі ці об'єкти не є рівнозначними. Стверджується, що внаслідок учинення суспільно небезпечного діяння (перешкоджання законній діяльності Збройних Сил України та інших військових формувань) шкода заподіюється перш за все такому об'єкту, як обороноздатність, внаслідок зниження якої настає або створюється можливість настання шкоди іншим зазначеним об'єктам.

Зазначено, що встановлення факту заподіяння шкоди таким об'єктам, як державна, зовнішня та внутрішня безпека, суверенітет і обороноздатність, є істотно ускладненим з об'єктивних причин, оскільки ця шкода майже не піддається вимірюванню та обчисленню. Саме тому, на думку автора, законодавець сконструював склад кримінального правопорушення, передбаченого ст. 114¹ КК, як формальний. В протилежному разі наявність цієї шкоди потрібно було б встановлювати і доводити в будь-якому кримінальному провадженні, що призвело б до появи додаткових труднощів під час застосування розглядуваної норми на практиці.

Наголошується, що національна безпека України (основи національної безпеки України) не може бути складовою частиною основного безпосереднього об'єкта досліджуваного злочину, оскільки вона є його родовим об'єктом. Використання такого підходу порушує співвідношення категорій «вид» – «рід». Родовий об'єкт не може бути частиною безпосереднього об'єкта.

Зроблено висновок, що основним безпосереднім об'єктом злочину, передбаченого ст. 114¹ КК України, є суспільні відносини в сфері забезпечення обороноздатності України як частини основ її національної безпеки, а його додатковим обов'язковим об'єктом – суспільні відносини, що забезпечують законну діяльність ЗСУ та інших військових формувань.

Ключові слова: кримінальне право, Особлива частина Кримінального кодексу України, основи національної безпеки України, зовнішня безпека, перешкоджання законній діяльності Збройних Сил України та інших військових формувань.

Pashchenko O. O.

Direct Objects of the Crime Under Article 114¹ of the Criminal Code of Ukraine

The article deals with the problems of the direct object of obstruction of the lawful activities of the Armed Forces of Ukraine and other military formations (criminal offense, responsibility for which is provided for in Article 114¹ of the Criminal Code of Ukraine).

The author analyzes the scientific concept according to which the main direct object of the considered crime is social relations ensuring the protection of state (external and internal) security, independence of Ukraine, its defense capability, territorial integrity and inviolability, sovereignty and constitutional order. It is noted that under this approach, all these objects are not equivalent. It is argued that as a result of a socially dangerous act (obstruction of the lawful activities of the Armed Forces of Ukraine and other military formations), damage is caused primarily to such an object as defense capability, as a result of decrease of which damage causes or creates the possibility of damage to other specified objects.

It is noted that establishing the fact of damage to such objects as state, external and internal security, sovereignty and defense capability is significantly complicated for objective reasons, since this damage is almost impossible to measure and calculate. That is why, in the author's opinion, the legislator has constructed the corpus delicti of the criminal offense under Article 114¹ of the CC as formal. Otherwise, the existence of this harm would have to be established and proven in each criminal proceeding, which would lead to additional difficulties in applying the considered norm in practice.

The author emphasizes that national security of Ukraine (the foundations of national security of Ukraine) cannot be a component part of the main direct object of the researched crime, since it is its generic object. The use of this approach violates the correlation between the categories «type» and «genus». The generic object cannot be part of the direct object.

It is concluded that the main direct object of the crime under Article 114¹ of the Criminal Code of Ukraine is public relations in the field of ensuring the defense capability of Ukraine as part of the foundations of its national security, and its additional mandatory object is public relations ensuring the lawful activities of the Armed Forces of Ukraine and other military formations.

Keywords: criminal law, Special Part of the Criminal Code of Ukraine, foundations of national security of Ukraine, external security, obstruction of lawful activities of the Armed Forces of Ukraine and other military formations.

Стаття надійшла до редакції: 1.04.2025 р.

Прийнята до друку: 20.06.2025 р.